

22. Fakhurdinova, M. «Finansuvannia ta poshtovkh do reform: shcho dast Ukraini status kandydata na chlenstvo v YeS». URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/finansuvannya-ta-poshtovh-do-reform-shho-dast-ukrayini-status-kandydata-na-chlenstvo-v-yes/> (in Ukrainian).

23. Country profiles. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_en. (in English).

24. Joining the EU. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/joining-eu_en. (in English).

Матеріал надійшов до редакції 10.08.2022 р.

УДК 327.3: 329.1

Тетяна Сидорук,

доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин,

Національний університет «Острозька академія»,

tetiana.sydoruk@oa.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-7231-9884;

Антоніна Шуляк,

декан факультету міжнародних відносин, доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, Волинський національний університет імені Лесі Українки,

antonina.mytko@vnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-5234-0758;

Віктор Павлюк,

кандидат історичних наук, професор кафедри країнознавства,

Національний університет «Острозька академія»,

viktor.pavlyuk@oa.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-7231-9883

DOI 10.29038/2524-2679-2022-03-60-72

ТРАНСФОРМАЦІЇ В АРХІТЕКТУРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Автори проаналізували та систематизували погляди науковців, які публікували статті в провідних виданнях із міжнародних відносин на тему

впливу російсько-української війни на трансформацію європейського безпекового порядку. Стверджується, що, попри різноманіття поглядів учених та досі не передбачуваний результат війни в Україні, сьогодні вже можна сформулювати деякі тези стосовно основних напрямів трансформації європейської безпекової архітектури.

Широкомасштабна агресія росії проти України, спрямована на стримування прозахідного курсу України, призвела до абсолютно протилежного ефекту. НАТО не лише не відводить свої війська зі східних регіонів, але й отримало нові заявки на вступ від Швеції та Фінляндії; українська проєвропейська ідентичність ще більше зміцнилася; Україна виборює своє право називатися європейською нацією з гідністю й потенціалом, про які знають у всьому світі. Нова реальність у сфері безпеки призвела до посилення єдності колективного Заходу, пробудження Європи в безпековому та оборонному вимірах, зміцнення й розширення НАТО, зростання присутності США в регіоні та «кінця історії» повернення росії в лігу супердержав.

Зараз Європа й США здебільшого єдині у своїй рішучості протистояти Путіну та не допустити його перемоги у війні в Україні. Надалі важливо зберегти цю єдність навколо України на довгострокову перспективу. Ризики втрати України набагато більші, ніж ризики поразки росії, бо вони можуть призвести до незворотної шкоди не лише євроатлантичній системі безпеки, а й глобальному порядку, міжнародному праву та світовій стабільності. Водночас дискусійними залишаються питання взаємозв'язку між російською агресією й стратегією США та НАТО після холодної війни, перспектив збереження провідної ролі США в гарантуванні європейської безпеки з огляду на спровоковане війною нарощування оборонних спроможностей Європи, майбутнього європейської і євроатлантичної інтеграції України.

Ключові слова: повномасштабне вторгнення, війна, росія, колективний Захід, європейська безпека, НАТО.

Tetiana Sydoruk,

National University Ostroh Academy,

ORCID ID: 0000-0002-7231-9884;

Antonina Shuliak,

Lesya Ukrainka Volyn National University,

ORCID ID: 0000-0002-5234-0758;

Viktor Pavliuk,

National University Ostroh Academy,

ORCID ID: 0000-0002-7231-9883

TRANSFORMATIONS IN THE ARCHITECTURE OF EUROPEAN SECURITY UNDER THE INFLUENCE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The authors have analyzed and systematized the views of scholars who published articles in leading journals on international relations regarding the impact of the Russian-Ukrainian war on the transformation of the Euro-Atlantic security order. It is argued that despite the diversity of views of scholars and the still unpredictable outcome of the war in Ukraine, today it is possible to formulate some theses on the main directions of the European order transformation.

Russia's large-scale aggression against Ukraine, aimed at curbing Ukraine's pro-Western course, has had the opposite effect. The NATO does not withdraw troops from the eastern regions, but it has also received new applications from Sweden and Finland; Ukraine's pro-European identity has become even stronger; Ukraine is fighting for its right to be called a European nation with dignity and potential known all over the world. The new security reality has strengthened the unity of the collective West, the awakening of Europe in the security and defense dimensions, the strengthening and expansion of the NATO, the growing US presence in the region and the "end of history" of Russia's return to the League of Superpowers.

At present, Europe and the United States are largely united in their determination to oppose Putin and prevent him from winning the war in Ukraine. In the future, it is important to maintain this unity around Ukraine in the long run. The risks of losing Ukraine are much greater than the risks of losing Russia, because they can cause irreversible damage not only to the Euro-Atlantic security system, but also to the global order, international law and world stability.

The prospects of maintaining the leading role of the United States in ensuring European security need further analysis in view of the war-induced increase in Europe's defense capabilities, the future European and Euro-Atlantic integration of Ukraine and other states that stuck between the NATO and Russia (Georgia, Moldova).

Key words: information space, cybersecurity, European integration, information literacy, adaptation, harmonization.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Україна відіграє важливу роль у підтриманні європейської й міжнародної безпеки, хоча тривалий час цей факт майже

не враховували. Зараз вона стала одним із фронтів суперництва великих держав – поновленого геополітичного протистояння між колективним Заходом і росією, яке, цілком імовірно, буде однією з головних рис міжнародного порядку найближчих років. Нинішня війна росії в Україні – це набагато більше, ніж сама Україна та її можливе членство в НАТО. Ідеться про майбутнє європейського, а можливо, і глобального порядку, створених після холодної війни. Уторгнувшись в Україну, путін прагне не лише повернути цю країну під свій вплив, а й змінити безпекову архітектуру в Європі, яка, на його думку, ігнорує проблеми безпеки росії. Він бажає повернути годинник назад – на кінець 90-х років ХХ ст., до моменту першого розширення НАТО на схід або й на кінець 80-х, коли Москва панувала в цій частині Європи.

Конфлікт, який до початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 р. здавався моторошно неймовірним, ознаменував кінець однієї епохи й початок іншої, контури якої ще невідомі. Вони визначатимуть не лише результатами боїв в Україні, а й глобальною відповіддю на цю неспровоковану агресію.

Сьогодні тривають гарячі наукові дебати щодо того, чи війна путіна в Україні остаточно зруйнувала ліберальний міжнародний порядок, чи він, навпаки, під дією цього виклику має шанс відродитися. Якою має бути стратегія колективного Заходу з протидії агресору й відновлення механізмів забезпечення європейської безпеки? Одні стверджують, що узгоджена відповідь на дії президента росії володимира путіна могла б зміцнити глобальний альянс, який об'єднує демократії проти росії та Китаю, і тим самим зміцнити вільний світ для наступного покоління [1]. Інші ж наполягають, що майбутнє глобального порядку вирішуватимуть не війни в Європі, а змагання в Азії. Події ж в Україні мають обмежене значення для світу, а визначальне хіба для Європейського регіону [2]. Треті припускають, що ліберального світового порядку немає [3] або що холодна війна ніколи не закінчувалася [4], закликаючи Захід заново відкрити себе й консолідувати через оновлення.

Поки що важко робити прогноз щодо того, якою мірою російсько-українська війна визначить напрями трансформації глобального порядку. Однак контури змін у євроатлантичному регіоні уже очевидні, зокрема такі, як посилення єдності колективного Заходу, пробудження Європи в безпековому та оборонному вимірах, подальше зміцнення і ймовірно розширення НАТО тощо. Це не ті зміни, до яких прагнув путін, але вони стали прямим наслідком його дій в Україні.

Мета статті – проаналізувати й систематизувати погляди науковців, які публікували статті в провідних виданнях із міжнародних відносин

напередодні та після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну на тему впливу конфлікту на трансформацію європейського безпекового порядку. У статті проаналізовано найбільш значущі геополітичні наслідки війни для євроатлантичної структури безпеки. Особливу увагу ми приділятимемо питанням, які залишаються дискусійними, як-от: взаємозв'язок між російською агресією й стратегією США та НАТО після холодної війни, перспективи збереження провідної ролі США в гарантуванні європейської безпеки з огляду на спровоковане війною нарощування оборонних потужностей Європи, перспективи європейської і євроатлантичної інтеграції України.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Повномасштабна війна, яку розв'язала росія, не розгортається за жодним із передбачуваних раніше сценаріїв. Незважаючи на похмурі прогнози бліцкригу, популярні в росії й серед західних партнерів України на її початку, вже понад пів року Україна дає надзвичайно сильну відповідь другій за чисельністю армії світу. Подальша здатність України захистити себе й глобальну демократію від російської агресії визначить не лише її майбутнє, але і Європи та Заходу загалом.

Повернення до ситуації, яка була до того, коли росія почала нарощувати свої війська на кордонах з Україною, уже неможливе. Майкл Беклі й Хел Брендс вважають, що міжнародна реакція на російське вторгнення в Україну може сформувати глобальний альянс, який об'єднає демократії в боротьбі проти росії та Китаю за збереження ліберального міжнародного порядку. Посилаючись на політику, яка допомогла Заходу виграти холодну війну, як на модель того, що потрібно робити сьогодні, вони закликають одночасно стримувати росію та Китай за допомогою нарощування військ США як у Європі, так і в Азії [1]. Водночас низка науковців, наприклад Шівшанкар Менон та Стівен Вертхайм, зі скепсисом стверджують, що війна росії в Україні не змінить глобального порядку, він визначатиметься змаганнями в Азії [2], і застерігають адміністрацію Байдена від ведення ризикованої глобальної холодної війни [5].

Наскільки глибокі наслідки матиме ця війна для світу важко передбачити. Це багато в чому залежатиме від того, як розгортатиметься конфлікт. Однак він уже сьогодні помітно змінює контури європейської архітектури безпеки. Погоджуємося з Ангелою Стент, що кінцевим результатом російсько-української війни може стати третя реорганізація євроатлантичної системи безпеки з часів завершення Другої світової

війни. Перша відбулася з консолідацією Ялтинсько-Потсдамської системи у два ворогуючі блоки наприкінці 40-х – усередині 50-х років ХХ ст.; друга – наприкінці 80-х – на початку 90-х із розвалом комуністичного блоку й Радянського Союзу, за чим послідувало розширення західних структур і передусім НАТО на Схід. Тепер путін своїми діями в Україні кидає виклик цьому порядку [6].

Щодо останнього, то він уже досяг успіху, тільки не такого, як він, імовірно, мріяв. Замість того, щоб розколоти Захід, напад Путіна на Україну об'єднав його. За кілька днів після вторгнення Сполучені Штати та їхні союзники об'єднали зусилля, щоб запровадити жорсткий режим санкцій проти росії, зробивши її країною з найбільшими санкціями у світі. Як підкреслює Стівен Коткін, із початком цієї війни Захід знову відкрив свою багатогранну силу. Після холодної війни, замість концепції Заходу, багато американських еліт прийняли бачення ліберального міжнародного порядку, очолюваного США, який теоретично міг би інтегрувати весь світ, уключаючи суспільства, які не поділяли західні цінності, у єдине глобалізоване ціле. Гарячі мрії про безмежний ліберальний порядок затьмарювали вперту стійкість геополітики, а саме те, що три цивілізації Євразії – Китай, Іран та росія – нікуди не зникли, і вже в 1990-х роках їхні еліти чітко продемонстрували, що вони не мають наміру брати участь у єдиному світі на західних умовах [4]. Російське вторгнення в Україну знаменує собою крах конструкції ліберального міжнародного порядку. Натомість колективний Захід має більші, ніж коли-небудь, шанси відродитися, зміцнити й навіть розширити свої межі. Критично важливою в цьому процесі була вправна дипломатія Дж. Байдена напередодні вторгнення. Він і його команда використали розсекречені розвідувальні дані, щоб зміцнити трансатлантичні відносини та об'єднати ширшу демократичну спільноту, уключно з азійськими партнерами (Японією, Південною Кореєю, Тайванем), для запровадження масштабних економічних санкцій проти росії, зміцнення позицій НАТО у Східній Європі та надання допомоги для оборони України.

Іво Даалдер і Джеймс Ліндсей доречно цитують американського дипломата та історика Джорджа Кеннана, який стверджував, що демократії схожі на доісторичного монстра, настільки байдужого до того, що відбувається навколо нього, що «вам практично потрібно відбити йому хвіст, щоб він усвідомив, що його інтереси порушуються» [7]. Але коли їх хвости б'ють досить сильно, західні демократії реагують швидкістю, рішучістю та силою. Як підкреслюють автори, для Сполучених Штатів та їхніх європейських союзників вторгнення росії в Україну, яке за

розмірами та масштабами є найбільшим застосуванням військової сили на Європейському континенті з 1945 р. й становить пряму загрозу території НАТО, стало саме таким випадком [7].

Надалі важливо зберегти цю єдність навколо України на довгострокову перспективу, бо якщо вона виявиться нетривалою й Захід знову розділиться, Путін намагатиметься використати ці розбіжності в надії, що не все втрачено. Це непросте завдання, що добре демонструють проблеми з позицією Угорщини щодо ембарго ЄС на російську нафту, різні бачення держав-членів щодо надання Україні статусу держави-кандидата в ЄС, двояка позиція Туреччини щодо вступу Швеції та Фінляндії в НАТО тощо.

Другим наслідком російської війни в Україні, крім посилення колективного Заходу, стало зміцнення Північноатлантичного Альянсу й курс на його подальше розширення. Замість того, щоб вивести сили зі Східної Європи, як того вимагав путін, НАТО подвоїло бойову присутність у регіоні та активізувало свої Сили реагування. Близько 40 країн почали або збільшили поставки зброї в Україну. Напад росії заново об'єднав НАТО й зробив його розширення набагато більш вірогідним. Серед його найбільш значущих і неочікуваних геополітичних наслідків є те, що Фінляндія та Швеція незабаром приєднаються до НАТО. «Розширення НАТО ніколи не було справжньою причиною рішення путіна вторгнутися в Україну, але воно, безперечно, є його наслідком... Швеція та Фінляндія зараз бачать росію, яка є реваншистською й ревізіоністською набагато більшою мірою, ніж на останньому етапі холодної війни», – цитує висновок Наталі Точчі The New York Times [8].

Фінляндія має 1300-кілометровий кордон із росією, а фінська столиця Гельсінкі ближче до Санкт-Петербурга, рідного міста путіна, ніж до Стокгольма. НАТО, що включає Фінляндію, більш ніж удвічі збільшить сухопутні кордони альянсу з росією. Відколи Фінляндія та Швеція приєднаються до альянсу, вони принесуть значний новий військовий потенціал, включаючи передові повітряні та підводні засоби, які змінять архітектуру безпеки Північної Європи й допоможуть стримувати подальшу агресію росії [9]. Війна росії проти України зробила зміцнення Альянсу імперативом і лише посприяла його подальшому розширенню.

Ще одним наслідком російсько-української війни є стрімке пробудження Європи, яке стало очевидним упродовж останніх місяців. Протягом тривалого часу до російського вторгнення в Україну Європа була розділена. Країни, розміщені близько до кордону з росією, як-от держави Балтії та Польща, здавна серйозно сприймали російську загрозу, виходячи з гіркого історичного досвіду. Країни ж, розташовані далі на захід, включаючи

Німеччину й Францію, недооцінювали путінських амбіцій [8]. Уторгнення росії в Україну поклато край епосі європейських ілюзій щодо москви. Країни Європи намагаються посилити свою оборону, Європейський Союз об'єднується, щоб поступово позбутися залежності від російської енергії, українським біженцям надають прихисток у Європі, хоч їх кількість набагато перевищує число тих, які прибули до Європи у 2015 р. із Сирії, Іраку та Афганістану. Німеччина переглянула свою пацифістську позицію й почала процес переозброєння, що підтверджується оголошенням Олафа Шольца про новий оборонний фонд розміром 100 млрд євро й тверде зобов'язання витратити 2 % ВВП на збройні сили [7]. Країни ЄС і надалі нарощуватимуть військову силу, незалежно від того, чим закінчатся бойові дії в Україні. У перспективі ці заходи, імовірно, посилять давнє прагнення в Європі до стратегічної автономії, щоб менше покладатися в питаннях оборони на Сполучені Штати.

Перед США на європейському напрямі стоятиме чимало складних дилем. Уторгнення росії в Україну відбулося в час, коли велика стратегія США зосереджувалася на суперництві з Китаєм. Російські ракети й бомби підірвали не лише низку українських міст, але й цю стратегію. Багато американських політиків і науковців воліли б і надалі зосереджуватися на довгостроковій конкуренції з Китаєм. Але щоб стримувати агресивну росію, Сполучені Штати будуть змушені нарощувати свою військову присутність у Європі. Адміністрація Байдена вже збільшила кількість американських військ у Європі приблизно до 100 000 – такого рівня, якого не спостерігали протягом десятиліть [5].

Нам здається помилковою думка Стівена Вертхайма, що Сполученим Штатам сьогодні слід скористатися можливістю, яка випадає раз у покоління, щоб поставити європейський безпековий порядок на шлях самодостатності, заохотити Європу активніше протистояти росії, у той час, як вони самі мусять зосередитися «на безпеці в Азії та оновленні вдома», оскільки «такий розподіл праці є справедливим» [5]. На нашу думку, США надалі приділятимуть більше уваги Європі та спрямовуватимуть до неї більше ресурсів і сил принаймні до кінця президентського терміну Дж. Байдена. Прагнення Європи до більшої стратегічної автономії похвальне й заслуговує підтримки США, але поки європейський безпековий порядок не є самодостатнім, Америка не може дозволити собі піти передчасно, бо це може мати катастрофічні наслідки.

А що Україна? Із моменту здобуття незалежності в 1991 р. Україна поступово відходила від радянської спадщини та прагнула до політичної й економічної лібералізації. За ці понад 30 років, а особливо після Революції

Гідності у 2014 р., їй удалося досягти більшого демократичного прогресу, ніж більшості інших колишніх радянських держав. В останні роки Україна створила прозорі антикорупційні інституції, децентралізувала державну владу, дерегулювала бізнес, покращила управління державними підприємствами та очистила свою банківську систему. Країна значно підвищила свою енергоефективність і незалежність, сприяла розвитку вільних засобів масової інформації й активного громадянського суспільства, а також досягла відчутного прогресу у своїх прагненнях приєднатися до Європейського Союзу та НАТО, які у 2019 р. були закріплені в її Конституції [10]. Росія, розпочавши вторгнення, мала на меті звести нанівець цей прогрес та відкинути Україну на десятиліття назад в економічному й політичному розвитку. Але Українська держава зупинила просування росії завдяки монументальним зусиллям усього суспільства.

Через понад пів року від початку неспровокованої повномасштабної агресії росії все ще залишається незрозумілим, скільки триватиме війна, але безсумнівно те, що вона закінчиться поразкою росії й відновленням суверенної та незалежної України як нової європейської держави. Проте одразу після війни Україна потребуватиме відновлення. Ось де Сполучені Штати, ЄС, Сполучене Королівство повинні допомогти.

Українська економіка сильно постраждала від російського вторгнення. Очікується, що 2022 р. вона скоротиться на 45 % [11]. 56 % компаній, які є членами Європейської бізнес-асоціації в Україні, повідомили, що вони припинили діяльність під час війни. Прямі збитки, яких уже зазнала Україна, оцінюються в понад 500 млрд дол. [10]. Понад 6,5 млн українців із 44 млн населення покинули країну від початку війни. Понад сім мільйонів стали внутрішньо переміщеними особами [11]. Кожен четвертий українець змушений був покинути рідний дім, не знаючи, чи повернеться він колись. Якщо війна триватиме, багатьом із них доведеться будувати нове життя за кордоном, і багато хто, особливо ті, чиї міста й селища були зруйновані росією, не повернуться, що посилить наявні раніше демографічні проблеми України. Згідно з останніми опитуваннями, 44 % українців зараз розлучені зі своїми родинами через війну [12]. Такі величезні витрати важко витримати.

Сьогодні Захід справедливо зосереджений на постачанні Україні військової допомоги, необхідної їй для перемоги. Однак така допомога є лише частиною підтримки. Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль і Київська школа економіки підрахували, що витрати на відновлення після війни становитимуть близько 750 млрд дол. – колосальну суму, яка лише зростатиме в міру продовження конфлікту. Вернер Хойер, президент Європейського інвестиційного банку, підрахував, що Україні буде потрібно

до 1 трильйона доларів на реконструкцію [12]. Зовнішня підтримка Сполучених Штатів, Європейського Союзу, Сполученого Королівства буде життєво важливою для збалансування бюджету, відновлення пошкодженої інфраструктури та відшкодування втрат України й вимагатиме економічних інвестицій у масштабі плану Маршалла ХХІ ст. Усі героїчні жертви українців будуть марними, якщо Сполучені Штати та їхні союзники надто довго чекатимуть, щоб підтримати українську економіку. Замість розбомблених житлових будинків і покручених уламків промисловості, українські біженці, які повертаються з-за кордону, мають стати свідками появи життєздатної й процвітаючої України – цілісної та безпечної в Європі [12].

Перемогою України можна буде вважати відновлення її територіальної цілісності й вступ до НАТО, тому що перше без другого означатиме майже неминучу втрату цієї цілісності через 5–10 років унаслідок нової агресії кремля. Рішення Фінляндії та Швеції відмовитися від нейтралітету, якого вони дотримувалися протягом десятиліть, є найпереконливішим свідченням того, що сьогодні формується нова Європа, де більше немає проміжного простору. Країни регіону або перебувають під захистом НАТО, або вони залишаються один на один із росією, якою править людина, сповнена рішучості утвердити місце росії на світовій арені за допомогою сили [8].

Звісно, українці мають право самостійно вирішувати питання щодо прийнятних умов припинення війни та майбутньої геополітичної орієнтації держави. Але будь-які рішення, які стосуватимуться архітектури безпеки Європи й зміни балансу сил на континенті, не можуть бути схвалені без участі США та їхніх європейських союзників. Тому, можливо, саме їм доведеться вирішувати, чи залишати відчиненими двері НАТО для України й інших колишніх радянських республік, які прагнуть вступу. У випадку прийняття Україною позаблокового або нейтрального статусу чи відмови НАТО від подальшого розширення потрібно буде знайти домовленість, згідно з якою позаблокова чи нейтральна у військовому відношенні Україна могла б бути впевненою у своїй безпеці через збереження тісних зв'язків у цій сфері з колективним Заходом [13]. Лише врегулювання, яке збереже цілісну, незалежну Україну з надійними засобами для гарантування її безпеки (найліпший варіант – її вступ до НАТО) можна буде вважати успіхом. Якщо ж вона застрягне на нічийній землі на околицях росії й без захисту НАТО (це, безперечно, стосується також Грузії та Молдови), це матиме небезпечні наслідки в майбутньому.

Довгострокова перемога України також вимагатиме її інтеграції в Європейський Союз. Україна вже прогресує на шляху до ЄС: український уряд 28 лютого цього року подав офіційну заявку на членство в ЄС

– і країна отримала статус держави-кандидата на червневій зустрічі Європейської ради. Майбутня безпека ЄС багато в чому залежить від успіху Києва, ураховуючи близькість України до ЄС і її міцні зв'язки з багатьма європейськими економіками. Тому програма сприяння ЄС відбудові України може бути вбудована в більш широкий план вступу України до Європейського Союзу, який може з'явитися найближчим часом. Однак успіх на цьому шляху залежатиме не лише від ЄС. Україні потрібно буде виконати низку вимог ЄС, уключаючи створення нових антикорупційних інституцій і судової системи, спроможної забезпечувати підзвітність.

У сукупності багатонаціональна хвиля підтримки України була б потужною можливістю для демократичного оновлення. Як слушно підкреслює Олександр Віндман, ризики втрати України набагато більші й призведуть до незворотної шкоди ліберальному порядку, міжнародному праву, нормам безпеки та глобальній стабільності [14].

Поки результат війни в Україні невідомий, неможливо передбачити, якою країною буде росія в наступні десятиліття. Але хоч би яким був наступний сценарій, мало хто сумнівається, що росія не лише не відновить контроль в Східній Європі, а й сама увійде в період швидшого чи повільнішого занепаду. До того ж вона вийде з цієї війни більш залежною від Китаю. Імовірно, це буде країна значно ослаблена в економічному та обмежена у військовому плані, але більш небезпечна й спроможна створювати геополітичні проблеми в політичному плані. Путінський режим, незалежно від того, як довго сам путін залишатиметься при владі, навряд чи відмовиться від своїх імперських амбіцій. Вони існуватимуть доти, доки режим не зазнає трансформації, а російські правителі, як підкреслює Стівен Котків, не зроблять стратегічний вибір відмовитися від непосильного прагнення стати великою державою, рівною Заходу, і замість цього, вирішать жити поруч із ним і зосередитися на внутрішньому розвитку росії [4].

Ця реальність докорінно змінює міркування про безпеку європейських країн. Очевидно, що поглиблення трансатлантичних зв'язків, зміцнення й подальше розширення НАТО, збільшення видатків на оборону Європи є частиною відповіді на цю нову ситуацію у сфері безпеки.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Російські ракети й бомби зруйнували не лише низку українських міст, але і євроатлантичну безпекову архітектуру. Вона вже зазнала змін, але не тих, яких прагнув путін. Риторика москви щодо загроз її безпеці внаслідок

розширення НАТО та зростання його присутності в Східній Європі була лише фальшивим приводом для виправдання повномасштабного наступу росії на Україну з метою повернути її під свій вплив. Тому відповідні вимоги кремля, адресовані США та НАТО напередодні вторгнення, були відкинуті адміністрацією Дж. Байдена і його союзниками.

Широкомасштабна агресія росії проти України, спрямована на стримування прозахідного курсу України, призвела до абсолютно протилежного ефекту. НАТО не лише не відводить свої війська зі східних регіонів, але й отримало нові заявки на вступ від Швеції й Фінляндії; українська проєвропейська ідентичність ще більше зміцнилася; Україна виборює своє право називатися європейською нацією з гідністю та потенціалом, про які знають у всьому світі. Нова реальність у сфері безпеки призвела до посилення єдності колективного Заходу, пробудження Європи в безпековому й оборонному вимірах, зміцнення та розширення НАТО, зростання присутності США в регіоні та «кінця історії» повернення росії в лігу супердержав.

Зараз Європа й США здебільшого єдині у своїй рішучості протистояти путіну та не допустити його перемоги у війні в Україні. Надалі важливо зберегти цю єдність навколо України на довгострокову перспективу. Ризики втрати України набагато більші, ніж ризики поразки росії, бо вони можуть призвести до незворотної шкоди не лише євроатлантичній системі безпеки, а й глобальному порядку, міжнародному праву й світовій стабільності.

Подальшого аналізу потребують питання перспектив збереження провідної ролі США в гарантуванні європейської безпеки з огляду на спровоковане війною нарощування оборонних спроможностей Європи, майбутнього європейської та євроатлантичної інтеграції України й інших держав, які розміщені між НАТО та росією (Грузії, Молдови).

REFERENCES

1. Beckley, M. & Brands, H. (2022). The Return of Pax Americana? Putin's War Is Fortifying the Democratic Alliance. *Foreign Affairs*, March 14. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2022-03-14/return-pax-america>
2. Menon, Sh. (2022). The Fantasy of the Free World. Are Democracies Really United Against Russia? *Foreign Affairs*, April 4. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2022-04-04/fantasy-free-world>
3. Applebaum, A. (2022). There is no liberal world order. Unless democracies defend themselves, the forces of autocracy will destroy them. *The Atlantic*. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2022/05/autocracy-could-destroy-democracy-russia-ukraine/629363/>

4. Kotkin, S. (2022). The Cold War Never Ended. Ukraine, the China Challenge, and the Revival of the West. *Foreign Affairs*, May/June. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-01-27/putin-doctrine>

5. Wertheim, S. (2022). The Ukraine Temptation. Biden Should Resist Calls to Fight a New Cold War. *Foreign Affairs*, April 12. URL: https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2022-04-12/ukraine-temptation?utm_medium=newsletters&utm_source=fatoday&utm_campaign=The%20Ukraine%20Temptation&utm_content=20220412&utm_term=FA%20Today%20-%20112017

6. Stent, A. (2022). The Putin Doctrine. A Move on Ukraine Has Always Been Part of the Plan. *Foreign Affairs*, January 27. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-01-27/putin-doctrine>

7. Daalder, I. H. & Lindsay, J. M. (2022). Why Putin Underestimated the West. And How to Sustain Its Newfound Unity. *Foreign Affairs*, April 7. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2022-04-07/why-putin-underestimated-west>

8. Cohen, R. (2022). In Rebirth for NATO, Europe Unites in Face of Putin's Ambition. *The New York Times*, May 16. URL: <https://www.nytimes.com/2022/05/16/world/europe/nato-putin-sweden-finland.html>

9. Bildt, C. (2022). NATO's Nordic Expansion. Adding Finland and Sweden Will Transform European Security. *Foreign Affairs*, April 26. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2022-04-26/natos-nordic-expansion>

10. Prokopenko, O. (2022). Russia's War in Ukraine and the Future of Global Security. *Reanimation package of reforms*. URL: <https://rpr.org.ua/en/news/russia-s-war-in-ukraine-and-the-future-of-global-security>

11. Haass, R. (2022). A Ukraine Strategy for the Long Haul. The West Needs a Policy to Manage a War That Will Go On. *Foreign Affairs*, June 10. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2022-06-10/ukraine-strategy-long-haul>

12. Vindman A. & Cruz Bustillos D. (2022). Build Ukraine Back Better. Reconstruction Is an Opportunity for Democratic Renewal. *Foreign Affairs*, July 18. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-07-17/build-ukraine-back-better>

13. Graham, T. & Menon, R. (2022). How to Make Peace With Putin. The West Must Move Quickly to End the War in Ukraine. *Foreign Affairs*, URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-03-21/how-make-peace-putin>

14. Vindman, A. (2022). America Must Embrace the Goal of Ukrainian Victory. It's Time to Move Past Washington's Cautious Approach. *Foreign Affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-05-11/america-embrace-ukraine-victory-goal>

Матеріал надійшов до редакції 11.10.2022 р.